

Autisme - het denken in beelden

In dit artikel wil ik proberen iets te vertellen over mijn persoonlijke ervaringen als moeder van een autistische dochter, Marjanna, die op latere leeftijd een vorm van schizofrenie ontwikkelde. Zij werd geboren op 9 april 1971 en is overleden op 29 juli 2008.

Behalve van mijn lerarenopleiding – MO Frans; ik gaf in de zestiger jaren les aan een Middelbare school in Delft – heb ik ook veelvuldig gebruik kunnen maken van mijn ervaringen als docente aan de “Pleysierschool” in Delft. Dit was een particulier schooltje, bestemd voor kinderen met psychische problemen en lichamelijke handicaps. Het bestaat nog steeds en is momenteel gevestigd op het terrein van Parnassia.

Al snel na haar geboorte bleek dat Marjanna een ernstig aangeboren probleem had, namelijk een kurkdroog huidje. In het begin was het alleen schilferig, maar al gauw ontwikkelden zich overal op haar lijfje schubben en korsten. De diagnose van de geraadpleegde dermatoloog luidde: ichtyose (van *ichtus*, vis). Ik kreeg een grote pot ureumzalf mee, waarmee ik de huid van mijn dochttertje dagelijks moest invetten. – Is dat alles wat hij kan doen? dacht ik. – Inderdaad, dat was alles.

In de loop van anderhalf jaar werd het steeds duidelijker dat Marjanna zich niet of nauwelijks ontwikkelde. Ze kon nog geen vijf minuten rechtop zitten. Daarna ging ze er uit zichzelf bij liggen, kroop naar de schuifdeuren die onze woonkamers in tweeën deelden en begon met een poppetje op de rails in de vloer te tikken. Tik-tik-tik--- Daar kon ze wel een uur of langer mee doorgaan; het was dag in dag uit het enige spelletje dat ik haar zag spelen. Ook wat haar verdere ontwikkeling betreft, praten en dergelijke, kwam ze niet verder dan toen ze een paar maanden oud was.

Het was een ‘tactvolle’ opmerking van onze toenmalige huisarts die mij wakker schudde. Hij wees mij erop dat kinderen als Marjanna, met een ernstige aangeboren ontwikkelingsstoornis, uit huis geplaatst konden worden. Ze werden dan verder verzorgd in een speciaal daarvoor bestemde inrichting. Ook baby’s met een huidaandoening als ichtyose konden daar terecht...

Ik wist niet wat ik hoorde. Het kwam op mij over alsof mij werd aangeraden mijn eigen kind als het ware levend te begraven. Als ik daarop inga, dacht ik, is het wel zeker dat Marjanna nooit verder zal komen dan ze nu is, en daarbij wordt ze ook nog eens gescheiden van haar eigen moeder... Nee, nee en nog eens nee, als er ook maar een kleine kans is op een andere uitweg.

Op dat moment werd ik verder geholpen door een droom – een aanwijzing in beeldtaal. In die droom moest ik mijn dochter onderdompelen in drie kuilen, waarin regenwater stond dat zich had vermengd met het in de bodem aanwezige mineraal. De eerste keer was dat fosfor, de tweede keer zwavel, en in de laatste kuil was het mineraal wit: magnesium.

Zoals alle dromen, moest ook deze geduid worden. Terug in de aardse werkelijkheid raadpleegde ik een homeopathische arts, en pas na het nodige zoekwerk bleek een fosforhoudend middel aan te slaan. Daarna volgde een kuur met zwavelbaden in Duitsland, en de behandeling werd afgesloten met een magnesiumhoudend preparaat.

Tot mijn grote opluchting ging mijn dochter al snel daarna lopen, praten, enz. . Ook haar spel vertoonde een normaal patroon.

Wat zei ik? Een normaal patroon? Helaas, nee, al gauw bleek dat het gedragspatroon van Marjanna als peuter bepaald níet normaal te noemen was. Ik weet niet meer wanneer ik voor het eerst een tweede harde waarheid onder ogen moest zien: mijn dochter ging steeds meer symptomen van autisme vertonen. Ze was wel veel levendiger en energiekeker dan in de eerste twee jaar van haar leventje, maar die energie stak ze bijna volledig in negatief en agressief gedrag. Ze was – of leek – volstrekt onhandelbaar. Alles wat ik zei en deed was aan dovemansoren gericht, en ze ontwikkelde razendsnel allerlei tactieken om mij te kunnen ‘tackelen’. Ze was brutaal, schopte en sloeg, lag voortdurend dwars, kortom, ze had zondermeer een glansrol kunnen spelen in een opvoedkundig programma als ‘Schatjes’. Daar kan ik nog steeds met veel begrip en ‘déja-vu’ naar kijken!

Maar ik ben gewend in termen van oplossingen te denken, niet in termen problemen. Kijkend naar dat kleine mensje, een peuter nog, vroeg ik me af: waarom doet ze dit? Ik kwam tot de conclusie dat mijn dochter eigenlijk contact zocht en daarbij als het ware in haar eigen kringetje rond bleef draaien. Ze zocht naar ‘materiaal’ om dat contact met mij te bewerkstelligen, maar het enige materiaal waarover ze beschikte werkte averechts. Ik moest haar te hulp komen. Hoe? Door haar een andere, positieve manier aan te reiken om contact te leggen.

Dat was de opmaat naar ‘Assepoes’... Toen aan het eind van de middag de aardappels moesten worden geschild, plofte ik met veel vertoon op een stoel neer en verkondigde: “Ach, ik ben Assepoes! En ik moet van de koning in deze keuken blijven tot álle aardappels geschild zijn!

Ja, en ik was zo alleen. In sprookjes kwam er dan een aardig duifje, konijntje of kaboutertje om de hoek kijken. Maar ja – ik keek en zocht naar alle kanten, behalve de goede – dat gebeurde alleen in sprookjes...”

Het resultaat van deze verrassingsaanval was boven verwachting. Marjanna greep de gelegenheid met beide handen aan en deponeerde stiekem de aardappelschillen in de pedaalemmer, en toen ze als beloning een knuffel kreeg, begon haar gezicht te stralen als een zonnetje. Daarna verminderde haar probleemgedrag met zeker 80 procent.

Ik realiseerde mij op dat moment nog niet wat de oorzaak was van deze gedragsverandering: het feit dat ik een sprookje had gekozen om iets bij Marjanna te bereiken. Inmiddels weet ik dat dat een heel goede manier is om toegang te krijgen tot de geest en het denkpatroon van kinderen als mijn dochter. Het communiceren in beeldtaal!

In de jaren dertig van de vorige eeuw schreef de Oostenrijkse psychiater Paul Waszlawick een boekje getiteld: ‘Enkele pragmatische aspecten van de menselijke communicatie’. Daarin maakte hij onderscheid tussen wat hij noemde ‘digitale’ en ‘analoge’ taal. De termen ‘digitaal’ en ‘analoog’ hebben inmiddels een heel andere lading gekregen. Wie in Wikipedia zoekt naar een definitie van ‘analoge taal’ zal al snel in de war raken: volgens Wikipedia is analoge taal een soort lichaamstaal.

Dat is dus niet wat Waszlawick bedoelde. Het gaat om beeldtaal, beeldspraak in de meest uitgebreide zin van het woord.

Het is onder andere de taal van het gevoel, van sprookjes, en van dromen, sagen, legenden, mythologische verhalen, de Tarot, geschriften als de Bijbel, de Koran, de heilige boeken van de Hindoes, geschriften van Confucius... Hij stelde dat mensen – kinderen en volwassenen - met de diagnose schizofrenie, of met een persoonlijkheidsstructuur die tot schizofrenie kon leiden, niet reageerden op wat hij 'digitale taal' noemde, maar des te meer op 'analoge' taal, wat ik dus heb vervangen door de term 'beeldtaal'.

Mijn dochter schreef al op achtjarige leeftijd haar eerste zelfbedachte sprookjes.

Ook het opstelletje dat mijn dochter schreef in de derde klas van de basisschool is zo te duiden. *'Een jongetje en een meisje hebben een jong aapje als huisdier. Het aapje is stout, in het park klimt het vliegensvlug in een boom en trekt een lange neus tegen hen. Het jongetje wordt boos, maar het meisje zegt: "Laten we net doen alsof we weggaan!" Dat helpt: het aapje laat zich zakken en holt hen achterna.'*

Moraal: ga – als ouders – niet in op machtspelletjes; haak af en laat de zondaar alleen!

In een multomap van mijn dochter ontdekte ik het volgende verhaal dat ze schreef toen ze negentien was:

'Er was eens een koningin die een slot had aan haar kast. Ze wist niet waar het vandaan kwam en kon het met geen macht open krijgen. Alle soldaten hadden al geprobeerd om er een sleutel in te krijgen. Maar moedeloos keerden ze terug, zonder resultaat. De koningin was nog droeviger. Het ergste was dat het slot om een ijzeren stang vastzat, die ze onmogelijk door kon zagen.

Opeens kwam er een guitige kwibus naar heet toe en sprak tot haar: "Hé, jolige Trien, ik wens dat slot open te krijgen! Als je meehelpt, zullen we eens wat zien! De koningin zei: "Ach, hoe wou jij dat slot open krijgen? Je hebt niets bij je". "Ja, maar dat is het nou net. Dat slot werkt op een geheimzinnige manier. Ben je er eenmaal uit, dan is de rest ook niet moeilijk meer. Je weet zelfs niet meer hoe vast je voorheen zat".

De guitige jongeman draaide zich driemaal om en liep toen weg. Hij riep de koningin na: "Over drie dagen ben je van het slot bevrijd". De koningin wachtte en inderdaad, na drie dagen sprong het slot vanzelf open.

"En", vroeg de guit, "Heb ik het niet gezegd?" "Ja", zei de koningin, Maar het verbaast me. Hoe wist je dat?" "Och, velen denken dat het te ingewikkeld in elkaar zit, maar er hoeft maar iets te gebeuren of de oplossing is nabij". En zo was het ook.

Zo was de koningin weer een gelukkig mens. Het slot gooide ze diep in de vijver, waar het eeuwig roesten zal.'

Toen Marjanna in haar afgrond belandde, ze was toen twintig jaar, legde ze het boekje 'De Goede Herder' van Anne de Vries onder haar kussen. Daarin staat een tekening van een lammetje, dat verdwaalde en in de afgrond terechtkwam. Maar het volgende plaatje laat zien dat het er ook weer wordt uitgehaald. Die 'beeldtaal' sprak haar aan, zelfs tijdens de psychose waarin ze was beland. Wat het plaatje in het boekje liet zien gebeurde bij haar ook inderdaad. En voordat zij aan haar laatste traject begon – het pad op het scherp van de snede –! gebeurde er iets met die 'kast' waarover ze schreef. De hermetisch gesloten kast van haar autisme... Die ging na 21 jaar open, waardoor ze voor het eerst in haar leven haar gevoelens onbelemmerd kon uiten.

Beeldtaal... Is het, zoals sommige mensen tegen mij gezegd hebben, een primitievere uitdrukkingvorm dan de rationele taal die in zwang is sinds we de Middeleeuwen achter ons gelaten hebben en de Verlichting omarmden? Of is het veel meer, is het de oorspronkelijke, hogere taal van de mens? Wordt er wel genoeg gedaan met de bevindingen van Waszlawick?

Ineke Huisjes